

VEREJNOPROSPEŠNÉ FUNKCIE LESOV - ICH OCEŇOVANIE A KOMPENZAČNÉ MECHANIZMY

**FOREST ECOSYSTEM SERVICES - THEIR
VALUATION AND COMPENSATION MECHANISMS**

Jaroslav Šálka
Košice, 20.6.2013

Obsah

1. **Základné prístupy k oceňovaniu úžitkov verejnoprospešných funkcií lesa**
  - a. **Oceňovanie z pohľadu producentov**
  - b. **Oceňovanie z pohľadu konzumentov**

2. **Základné prístupy ku kompenzácii verejnoprospešných funkcií lesa**
  - a. **Tradičné kompenzačné mechanizmy**
  - b. **Verejno-súkromné a súkromné kompenzačné mechanizmy**

3. **Diskusia a záver**

Verejnoprospešné funkcie lesa a úžitky

Mimoprodukčné funkcie lesa

ekologické

environmentálne

Ekosystémové služby

Netrhové statky a služby lesného hospodárstva

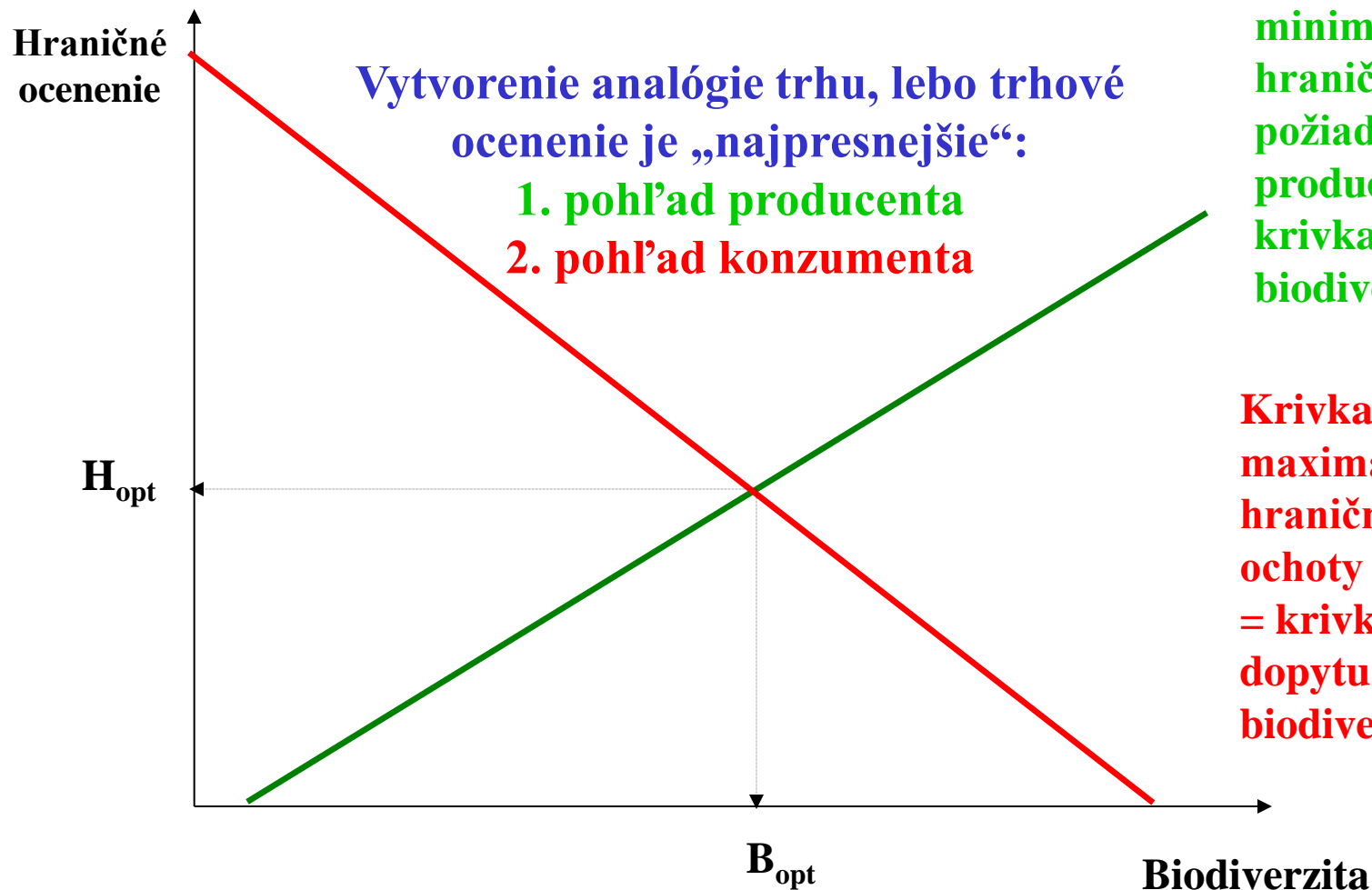
Verejné statky

Pozitívne externality

Statky životného prostredia bez vlastníckych práv

Základné prístupy k oceňovaniu verejnoprospešných funkcií lesa

Krivka minimálnych hraničných požiadaviek producentov = krivka ponuky biodiverzity

Krivka maximálnej hraničnej ochoty zaplatiť = krivka dopytu po biodiverzite

Oceňovanie verejnoprospešných funkcií z pohľadu ich producentov

- **krivka minimálnych hraničných požiadaviek na odškodnenie predstavuje**
  - krivku ponuky verejnoprospešnej funkcie lesa
  - hodnotu výrobných faktorov spotrebovaných na jeho produkciu
- **metóda znížených výnosov a zvýšených nákladov**
  - hodnota verejnoprospešnej funkcie lesa je určená hodnotou zvýšených nákladov a znížených výnosov pri produkcii trhového statku, ktorého výroba sa obmedzuje

Oceňovanie verejnoprospešných funkcií z pohľadu ich konzumentov

Nepriame odvodenie z cien trhových statkov

- **Metóda cestovných nákladov** (Travel Cost Method, Reisekosten-Methode)
- **Metóda hedonického oceňovania** (Hedonic Price Method, Implizite Preismethode)
- **Metóda alternatívnych nákladov** (Opportunity Cost Method, Alternativkosten-Methode)

Priame dotazníky k zisteniu ochoty zaplatiť

- **Podmienená oceňovacia metóda** (Contigent Valuation Method, Bedingte Bewertungsmethode)

Metóda cestovných nákladov

- používa sa pri zisťovaní hodnoty rekreačnej funkcie nejakého územia
- z uskutočnených platieb na cestovné a ubytovanie sa odvodí hypotetické hodnoty vstupného do tohto územia
- využíva rozdelenie nákladov na cestovanie z viacerých zón
- využitie konceptu prebytku spotrebiteľa
- využíva sa regresná analýza

Metóda hedonického oceňovania

- v tejto metóde sa vychádza z poznatku, že ceny za trhové statky sa menia v závislosti od kvality životného prostredia
- napríklad ceny stavebných pozemkov závisia aj od toho v akej prírodnej scenérii sa nachádzajú, aká je kvalita životného prostredia
- stavebný pozemok na kraji lesa a stavebný pozemok pri nejakej fabrike
- rozdiel v cene týchto dvoch pozemkov môže vyjadrovať krajinnú alebo estetickú alebo ekologickú hodnotu územia

Metóda alternatívnych nákladov

- využíva na ocenenie hodnotu nákladov alternatívneho zabezpečenia statku životného prostredia
- napríklad ochranná funkcia lesa proti lavínam, alebo funkcia lužných lesov na zachytenie povodní
- ak by les neplnil svoju funkciu, tak by museli byť vybudované protilavínové zariadenia alebo protipovodňové zariadenia
- náklady na vybudovanie týchto zariadení predstavujú hodnotu protilavínovej alebo protipovodňovej funkcie lesa

Výhody a nevýhody metód nepriameho odvodenia z cien trhových statkov

- **Výhody:**
  - využívanie skutočných hodnôt zo skutočných transakcií uskutočnených na trhoch
  - využívajú sa pomerne dobre pri ocenení hodnoty lokálnych verejnoprospešných funkcií lesa
- **Nevýhody:**
  - metódy sa nedajú použiť pre výpočet hodnoty hypotetického zlepšenia zabezpečovania verejnoprospešných funkcií lesa
  - metódy sa ťažko využívajú pri hodnotení globálnych ekologických problémoch ako napr. klimatické zmeny
  - môžu pri oceňovaní vznikáť veľmi ťažko rozdeliteľné komplementarity, napríklad pri oceňovaní hodnoty rekreačnej funkcie krajiny pomocou metódy cestovných nákladov oceníme aj hodnotu výletu celej rodiny

Priame dotazníky k zisteniu ochoty zaplatiť **Podmienená oceňovacia metóda**

- Otázka: Koľko by ste boli ochotný zaplatiť, keby sa produkcia verejnoprospešnej funkcie lesa zlepšila zo stavu VpF1 na VpF2?
- využíva dotazník a snaží sa využiť skúsenosti, ktoré respondenti získali na trhoch
- vysvetlí sa situácia na hypotetickom trhu

Výhody a nevýhody priamych dotazníkov

- **Výhody:**
  - použiteľná pri všetkých verejnoprospešných funkciách lesa
- **Nevýhody:**
  - strategické správanie respondentov (prečo by som platil' za niečo, čo môžu zaplatiť iní)
  - nedostatočné vedomosti o ekologických alebo environmentálnych problémoch a ich vplyve na respondenta
  - problémy reprezentatívnosti výberového súboru

Základné prístupy ku kompenzácii verejnoprospešných funkcií lesa

- **Zlyhanie trhu**
  - **Pigouvov prístup** (Pigou 1932)
  - **Coaseho prístup** (Coase 1960)

- **Zlyhanie štátu**
  - **Mantauov prístup** (Mantau 2001)

Tradičné nástroje verejnej politiky

- **Regulatívne nástroje** – direktívne pravidlá, zákazy, príkazy pravidlá, povolenia.
- **Ekonomické nástroje** – negatívne stimuly (dane, odvody), pozitívne stimuly (finančné podpory), náhrada ujmy za obmedzenie vlastníckych práv, financovanie verejných statkov, nákup alebo prenájom statkov a služieb štátom. Finančné podpory, financovanie verejných statkov a nákup statkov a služieb štátom môžeme pomenovať ako **verejné finančné kompenzačné mechanizmy**.
- **Informačné nástroje** – zabezpečovanie informácií, plánovanie, presvedčanie, symbolické odmeny, vzorové príklady.

Verejno-súkromné a súkromné kompenzačné mechanizmy

- **Zmiešané verejno-súkromné mechanizmy:** pod touto kategóriou sa zobrazujú štátne intervencie s využitím Coaseho teorému, ktoré sú dobrovoľnej povahy (verejno-súkromné zmluvy) alebo zamerané na vytvorenie nových trhov pre verejnoprospešné funkcie lesných ekosystémov (obchodovateľné povolenia).
- **Súkromné finančné mechanizmy:** táto kategória zahŕňa všetky trhové riešenia, ktoré sú vyvinuté v rámci špecifických opatrení verejnej politiky. Súkromní aktéri môžu používať tieto mechanizmy, ktoré zahŕňajú obchod so statkami a službami, nákup alebo prenájom pôdy, sponzoring alebo certifikácia.

Záver: Akademicko-vedecká oblasť

- **Nerozvíja sa systematicky a predovšetkým komplexne** využívanie štandardných metód v oceňovaní verejnoprospešných funkcií, existuje len niekoľko prípadových štúdií.
- **Modernejšie nástroje** na kompenzáciu verejnoprospešných funkcií sú rozpracované len teoreticky.
- **Absentujú implementačné a evalvačné analýzy** súčasného nástrojového mixu na zabezpečovanie verejnoprospešných funkcií, sú rozpracované len teoreticky.
- **Analýzy spoločenskej akceptácie** oceňovacích metód a kompenzačných mechanizmov na Slovensku zatiaľ neexistujú, prvé pokusy sú zatiaľ v plienkach.
- Problematika vyžaduje **interdisciplinárne prepojenie** lesníckej ekonómie, lesníckeho podnikového hospodárstva, inovačného manažmentu, teórie práva, sociológie a teórie politiky vo väčších medzinárodných tímoch, na Slovensku sú výskumné kapacity malé a nedosahujú kritickú masu.

Záver: Prax

- Vo veľkej **absentuje prenos poznatkov do praxe** v tejto oblasti.
  - Prax požaduje výstupy v oceňovaní verejnoprospešných funkcií.
  - Prax vyžaduje analýzy akceptácie oceňovacích metód a kompenzačných mechanizmov.
  - Prax len čiastočne vyžaduje externé implementačné a evalvačné analýzy kompenzačných mechanizmov.
- **Oceňovacie metódy** verejnoprospešných funkcií prezentované v príspevku sú **aproximatívne**, ale predstavujú nevyhnutný podklad pre formuláciu kompenzačných mechanizmov.
- V oceňovacích postupoch môžu byť výsledky politicky sporné, keďže sú aproximatívne. Táto skutočnosť ale nevylučuje ich **politickú inštrumentalizáciu**. Jednotliví aktéri využívajú argument hodnoty externých efektov lesníctva v politickom boji pri formulácii kompenzačných mechanizmov.

Záver: Prax

- Súčasné kompenzačné mechanizmy predovšetkým v ochrane prírody v lese vykazujú veľké **implementačné nedostatky**. Prvým dôvodom je, že sú veľmi **komplikované a zložité**. Druhým dôvodom sú chýbajúce zdroje v **napätých verejných rozpočtoch**.
- Novelizácia súčasných kompenzačných mechanizmov a zavádzanie novších typov kompenzačných mechanizmov **podlieha politickému procesu**, ktorý vyžaduje, aby sa dostala problematika do politickej agendy a v procese samotnej formulácie je náročný.

Ďakujem za pozornosť!